

Jan Karlas a kolektiv autorů: Jak předsedat Evropské unii? Návrh priorit předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009.

1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008, 146 stran, ISBN 978-80-86506-66-1 (signatura knihovny ÚMV De 54 517 PK).

Publikace autorského kolektivu Ústavu mezinárodních vztahů pod vedením Jana Karlase *Jak předsedat Evropské unii? Návrh priorit předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009* představuje pokus podrobit kritické reflexi návrh priorit české vlády, který pod názvem *Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009* vznikl v průběhu roku 2007. Poslední varianta vládních priorit, vůči nimž se publikace vymezuje, spatřila světlo světa v říjnu 2007.

Publikace je rozdělena do devíti kapitol, z nichž se konkrétním prioritám věnuje pět úseků. Autoři se z obsahového hlediska zaměřili na institucionální otázky (Mats Braun), na rozšiřování Evropské unie (Vít Beneš), na vnitřní trh a ekonomické politiky (Jan Hřích), na Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (Vít Střítecký) a na spravedlnost a vnitřní věci (Ivo Šlosarčík). Úvodní kapitolu napsali Jan Karlas a Petr Kratochvíl, oddíl o významu předsednictví Jan Karlas, kapitolu o koordinačním mechanismu Eliška Tomalová a závěrečné shrnutí Petr Drulák.

Z přehledu autorů je patrné, že s výjimkou Iva Šlosarčíka všechny autory spojuje působení v Ústavu mezinárodních vztahů. Nejde však o jediné pojitko – všechny programové kapitoly (a ostatně také oddíl věnovaný koordinačnímu mechanismu) spojuje stejná struktura příspěvků. Čtenář tak dostává poměrně jasné vodítko, které mu komfortně usnadňuje orientaci a přehled v textu.

Metodologii lze označit za velkou přednost publikace. Jan Karlas a Petr Kratochvíl v první kapitole (*Karlas a kolektiv autorů, 2008, s. 7–16*) přehledně a korektně představují způsob, jak budou vládní priority analyzovány. Metodologická čistota a přehlednost bohužel nebývá v české společenskovědní produkci vždy pravidlem. Publikace tak mnohdy vznikají a vycházejí bez elementárního představení východisek, na nichž stojí.

Za korektní a srozumitelnou lze považovat také výchozí pozici, kterou autoři při hodnocení priorit české vlády zaujmají. Jednotlivé příspěvky studie stojí na základě vyvážené akcentace cílů Evropské unie (EU) a zájmů sdílených na české domácí scéně (*Karlas a kolektiv autorů, 2008, s. 14*), což autoři otevřeně deklarují. Analýza cílů EU je založena především na rozboru relevantních dokumentů EU, které dané politiky ošetřují, analýza českých zájmů pak vychází zejména z rozhovorů autorů se zástupci hlavních politických stran.

S takto zaujatou pozicí (ve smyslu vyváženého zdůraznění ujednání cílů a českých zájmů pro programatiku českého předsednictví) lze samozřejmě souhlasit či se vůči ní vymezit, v každém případě je ovšem třeba ocenit, že se jí jednotliví autoři drží. Byť tedy analýzu vytvořilo více odborníků, působí kompaktně a obsahově provázaně.

Na již zmíněnou kapitolu Jana Karlase a Petra Kratochvíla navazuje stať prvně jmenovaného autora, která je zaměřena na teorii předsednictví. Jan Karlas v ní představuje historický vývoj a hlavní funkce předsednictví. Vzhledem k rozsahu se mu podařilo oba úkoly zvládnout zdařile, zarazí pouze použití termínu Všeobecný sekretariát Rady (*viz Karlas a kolektiv, 2008, s. 18* /zatímco zažitý je termín Generální sekretariát Rady/) a některé zkratky: například formulace „usnesení“ či „rozhodnutí“, které autor používá na straně 21 v souvislosti s genezí předsednictví v osmdesátých letech 20. století, by vyžadovaly přesnější specifikaci.

První z obsahových kapitol je věnována institucionálním otázkám. Mats Braun, který je jejím autorem, se v ní soustředil především na analýzu možných scénářů budoucnosti *Lisabonské smlouvy*. Jeho rozbor je vyčerpávající a velmi přínosný zejména nastíněním

všech variant a hlavních důsledků realizace jednotlivých scénářů. Zajímavý je například Braunem načrtnutý důsledek zastavení ratifikace *Lisabonské smlouvy*, který by po českém předsednictví vyžadoval reakci. Přestože by se nemuselo nutně jednat o počátek jednání o nové smlouvě, aktivní role v diskuzi na téma „co dále“ by vyžadovala od české vlády urychlené vypracování nové strategie. V tomto směru je možná škoda, že se studie alespoň letmo nedotkla úvahy, zda má vůbec některá z českých politických stran představu o tom, co by v takové situaci mělo české předsednictví dělat (je přitom otázkou, zda má tento scénář někdo v ostatních státech Evropské unie).

Další oddíl textu se zabývá problematikou rozšiřování Evropské unie. Možná nechtěně v něm Vít Beneš přesvědčivě ukázal stav evropské politiky většiny českých politických stran. Kupříkladu postoj Strany zelených, usilující zároveň o rozšíření a prohloubení integrace (a o nalezení rovnováhy mezi těmito faktory /*Karlas a kolektiv autorů*, 2008, s. 53/), je nejlepším dokladem floskulovité povrchnosti, kterou straničtí aktéři disponují. Důraz na Srbsko, který podle názoru Víta Beneše prosazuje Ministerstvo zahraničních věcí či Občanská demokratická strana (ODS), (*Karlas a kolektiv autorů*, 2008, s. 54), pak v souvislosti s uznáním Kosova (ne)koncepčnost přístupu české politiky k rozšiřování Evropské unie dokresluje až komicky.

Třetí programová kapitole je věnována vnitřnímu trhu a ekonomickým politikám. V porovnání se zbytkem knihy je povrchnější a místy také nepřesná. Není například pravda, že přechodná období pro volný pohyb pracovníků uplatňuje většina tzv. starých členských států (*Karlas a kolektiv autorů*, 2008, s. 71). Kromě Velké Británie, Irsku, Švédska, Španělska, Portugalska a Finska, kteréžto země Jan Hřích označuje za země, jež přechodná období zrušily, je v době vzniku publikace neuplatňovalo ani Nizozemsko (květen 2007), Itálie (květen 2006) či Lucembursko (listopad 2007). Kapitola spíše než analýzu připomíná komentovaný přehled priorit, což je jistě škoda.

Úsek, věnovaný Společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) Evropské unie, vytvořil Vít Střítecký. Jeho kapitola dospívá možná k nejambicióznějším závěrům, a to zejména v souvislosti s autorovým doporučením, aby se české předsednictví zaměřilo na diskuzi o širších geograficky definovaných zájmech SZBP. Autor konkrétně poukazuje například na Střední Asii. Byť Stříteckého myšlenka může vypadat příliš ambiciózně a nereálně, v kontextu politiky energetické bezpečnosti, jíž se české předsednictví chce věnovat, získává zajímavé souvislosti.

Velmi zdařile zpracoval svou analýzu politiky spravedlnosti a vnitřních věcí Ivo Šlosarčík. Zajímavé a analyticky cenné je zejména jeho zdůraznění reaktivnosti, a tudíž z ní plynoucí jisté pasivity českého přístupu k této politice.

Závěry jednotlivých studií, po nichž následuje shrnující závěr Petra Druláka, nemá valného smyslu hodnotit, logicky by šlo o normativní soud, který by významně překročil žánr recenze. Autoři v každém případě, byť u příspěvku Jana Hřícha méně viditelně, dokázali naplnit své analytické zadání a své hodnocení daných priorit přesvědčivě zdůvodnit.

Pokud lze něco recenzované studii obšírněji vytknout, paradoxně jde o podstatu jejího zaměření. Je logické, že v publikaci, která se zabývá prioritami předsednictví, je prostor věnován prioritám a jejich významům. Přesto by možná stalo za zmínku (například v poslední kapitole, zabývající se charakterem českého předsednictví a jeho ambicemi), že předsednictví není primárně hodnoceno podle svých priorit. Zvláště u menších a méně zkušených zemí je mnohem větší důraz kladen na technokratické zvládnutí předsednictví. Malé a nové členské státy jsou hodnoceny především podle toho, jak zvládnou jak organizační, tak i mediační roli. Stejně tak mohlo být v publikaci více zdůrazněno, že zcela zásadní vliv na české priority a na jejich úspěšnost budou mít také požadavky partnerů českého předsednictví, jimiž jsou Francie a Švédsko. Zvláště Francie chápe předsednictví tradičně velmi ambiciózně a je tedy otázkou, kolik položek a témat nechá českému předsednictví na stole po svém mandátu, který předsednictví České republiky předchází. Na možný konflikt s Francií, s níž se Česká republika bude muset při formulaci programu předsednic-

kého tria domluvit, správně poukazuje pouze Vít Střítecký (*Karlas a kolektiv autorů, 2008, s. 94*), jinak z jednotlivých kapitol občas vyvěrá, že české předsednictví bude mít při tvorbě a realizaci priorit volnou ruku. Opak je ovšem pravdou. Pokud švédský politolog Jonas Tallberg poukazuje na to, že při předsednictví má daný stát možnost ovlivnit 10–20 % agendy, v českém případě to bude pravděpodobně ještě méně. Zapomenout nelze totiž například na priority Evropské komise či na dlouhodobé strategie EU, které agendu předsednictví rovněž významně ovlivňují. Otázkou je, zda součástí publikace neměla být studie, zaměřená na vytváření předsednické agendy, limity, které předsednický stát má, a faktory, jež volbu priorit ovlivňují. V kontextu české politiky a ostatně také informovanější veřejnosti, což jsou hlavní cílové skupiny knihy, by bylo nesmírně užitečné, kdyby zaznělo, že předsednický stát nemá při tvorbě priorit zcela „volné ruce“ a že priority nejsou hlavním hodnotícím kritériem (tedy příčinou obdivu či posměchu) úspěchu předsednictví.

Předchozí kritické poznámky, které ukončily předchozí odstavec, ovšem nepředstavují pro hodnocení studie vážnou výtku. Jsou spíše mou subjektivní poznámkou ohledně zdůraznění některých aspektů předsednictví. Analýza autorského kolektivu Ústavu mezinárodních vztahů je důležitým a vítaným příspěvkem v tuzemské evropské diskuzi. Nic na tom nemění ani to, že předmět jejího výzkumu prochází neustálou proměnou a že tedy konečné znění priorit české vlády může ještě doznat změn. V každém případě by ovšem bylo užitečné, kdyby architekti těchto změn recenzovanou studii důkladně znali.

Petr Kaniok